

dicit Ad esum deus mundo omnia pdi
dit. et qui bono cibo saturari respuit.
quid aliud q̄ m̄nere p̄cesso p̄tradicit
Luxuria vero devictū cor quasi ex ratō
ne solet exhortari cū dicit Cur te in vo
luptate tua modo non dilatas. cuz qd
te sequat̄ ignoras. acceptum t̄pus in
desiderijs exp̄dere debes. qz q̄citius
pertransat̄ ignoras Si ei misceri de
us hoīes in voluptate coitus nollat. in
ipso exordio humani generis masculi
lū et feminā non creasset **H**ec est ducū
exhortatio. que dū incaute ad secretus
cordis admittit̄ familiaris iniqua p̄
suadet. quā videlicet exhortatōem exer
citus vlulans sequit̄. qz infelix anima
semel principalibz vitijs capta. dum
multis iniquitatibz in infamā vertitur
ferali iam inamitate vastat̄. hęc grego.

Capitulum V.

Distinquas dictū
est de peccatis mortalibz. siue
capitalibz in genere. nūc videndū est
de vnoquoqz vitō seu peccato in specie
Et primo de superbia que est regina oī
um vitioꝝ videndū est quid sit **I**
Superbia vt d̄t augu. est peruerse celsi
tudinis appetitus. Nam sicut d̄t idem
beatus aug. Superbia inuidet omnibz
superioribz. s. qz illis non equat̄. infe
rioribz ne illi equent̄ ei. paribz. quia
ei equant̄. Unde elatio animi est viti
um quo quis pati non vult priorē vel
parem. **R** Dicit̄ autem superbia
inuitū omnis peccati triplici ratione.
Primo p̄ter causas que inuenitur in
omni peccato. qz in omni pctō inuenit̄.
Iste aut̄ p̄emptus est auersio a creato
re que in oī pctō ē. vbi p̄ponit̄ bonū
immutabile bono incommutabili. qz sic
sine caritate alie vtutes sunt nihil. ita
sine supbia alia vitia nihil sunt. abstra

lx superbiā et habebis grām qz deus
supbis resistit. humilibz aut̄ dat grām
Scdo qz p̄ncipiū fuit peccatoꝝ. hoc
em̄ in genere peccauit dyabolus in ce
lo. et primus homo in paradiso. **T**ercio
qz nascunt̄ ex ea alia vitia vt supra di
ctū est **I** Sciendū aut̄ est qd est q̄
duplex supbia vitz cordis. oris. ope
ris et habitus. **D**e qua beatus bernar.
adiungens quedam remedia sic dicit.
Est supbia cordis. supbia oris. super
bia operis. supbia habitus. **S**upbia
cordis est. qn̄ in oculis suis homo est
magnus. p̄tra quam sapiens orat̄ di
cens. **E**xtollentiam oculoꝝ meoꝝ ne
dederis mihi. **S**upbia oris vel lingue
que et iactantia d̄t est qn̄ homo non so
lum magna de se sentit sed etiā loquit̄
Unde ps. **D**isperdat d̄ns vniuersa la
bia dolosa. et linguam magniloquam.
Supbia operis est qn̄ homo quedam
superba vt magnus appareat agit. **D**e
qua itez psal. **N**on habitabit in me
dio domus mee qui facit superbiā.
Superbia habitus est qn̄ homo vt glo
riosus appareat p̄ciosus se ornare vesti
bus. **U**nde apostolus. **N**on in veste p̄
ciosa. **S**unt autem quinqz q̄
ad remediū tam mortifere pestis a do
mino rationali anime sunt p̄posita. lo
cus. corpus. temptatio dyaboli. p̄
dicatio xp̄i. et eius p̄uersatio. **L**ocus
qz exilium. corpus qz onerosum. tem
ptatio qz inquietat. p̄dicatio christi
qz edificat. et eius p̄uersatio qz infoz
mat. **H**is quasi quinqz sensibus deus
humilitatem operat̄ in anima. **S**icut
em̄ anima est vita corporis. ita deus ē
vita aīe **E**t sicut corpus mortuū est qd
per quinqz sensus non vegetat̄. ita ani
ma mortua est que per hęc d̄no non hu
miliat̄. hęc bern. **E**t qz vita aīe deus est
et sine grā dei ac boīs opibz aīa vivere
non p̄t. idō supbia valde fugienda est

et detestanda. quia ipsa est que priuat hominem gratia dei. et effectum boni operis viciat impedit et interficit. De primo beatus bernardus sic dicit. Superbia inuenta est in me et declinavit dominus in ira a seruo suo. ergo argumentum superbie. gratie priuatio est. Subtrahitur enim gratia interdum non pro superbia que iam est. sed que profutura est. nam superbo oculo veritatis non videtur. sincero patet ibi enim inuenit requiem mansuetus et simplex ubi dolosus opprimitur et elatus. De eodem etiam dicit remigius. Iusto dei iudicio omnis ei aufertur gratia diuini muneris qui moribus execrabilis superbie obruitur. et tumoris. huc remigius. **N**on autem opus bonum et virtuosum fit infructuosum et infectum propter vitium elationis ac superbie. probat hoc beatus bernardus sic dicens. Elatum cor durum et expers est pietatis. ignarum compunctio. sicum ab omni rore gratie spiritualis. Porro elationem fugere super omnia vitia necesse est. quisquis enim altum sapit opus eius et patientia vanum sapit. Superbia enim in penitentia vel patientia non committatur. Dicit enim de hoc damascenus. Nulla virtus nulla actio elucescere poterit. cui etiam minima scintilla superbie dinoscitur inherere. huc damascenus. **V**igilandum est ergo contra vitium superbie. quia omnem statum et conditionem hominum solet inuadere et temptare seculares videlicet nouiter conuersos et etiam iustos. De hoc per hugo. de claustris amine sic dicit. Superbia est que seculares possidet et retinet. nouiter conuersos terat et reuocat. iustos vero temptat et illudit. in secularibus apparz in nouiter conuersis notat. et in religiosis quandoque latet. Insidiatur secularibus. ut in prauo comprehendat opere. Religio-

nis vero insidiatur per gloriam laudis humane. huc hugo. **S**unt namque nonnulli. qui per cordis elationes alios quadam superba cogitatione despiciunt. Et si aliqui aliquos exterius venerantur. intus tamen in cordis secreto in sua cogitatione se eisdem preferunt. et si habent in se aliquod bonum etiam minimum statim oculos mentis a malis. que prius gesserunt auertunt. et solum paruum bonum. quod fecerunt tota intentione aspiciunt et propter hoc quasi sanctos se existimant. malaxero multa in quibus diuersi sunt non agnoscunt. De talibus beatus gregorius. xxiii. moral. super illo verbo. Omne sublime videt sic dicens. Omnes iniqui propter morem cordis elati cunctos quos cernunt. superbie fastu despiciunt et si quando exterius venerant. intus tamen in secreto cordis. ubi apud se sua estimatione magni sunt cunctorum sibi vitam meritumque postponunt. quia per elatam cogitationem cordis in cuiusdam se altitudinis arce posuerunt. Quibus bene per prophetam dicit. Ne qui sapientes estis in oculis vestris. Hinc etiam paulus ait. Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. hinc ad saulem dicit nonne cum paruulus esses in oculis tuis. caput te constitui in tribubus israel. Paruulus est in oculis suis est. qui in eo quod semetipsum confiderat. imparem se alienis meritis pensat. nam quasi grande se respicit quasi quis. qui se super aliena merita elatione cogitatio extendit. David autem secundum divina gratia. Saul reprobatum ad regni gubernacula possidenda seruauit. et tamen prosequente aduersario mente se humiliter subsistebat. cui diuino iudicio se flatum esse nouerat. illi se humiliter postponerebat. cui pro electio gratia inconuulsum se nouerat. meliore. Dicitur igitur quomodo humiliari primis debeant. quod adhuc quo loco apud deum ha-

beantur nesciunt. si sic se etiā electi hu-
miliant illis quibus iam se per interna
iudicia antepositos reprehendunt. hoc
autem proprium electorum semper esse solet
quod de se semper sentiunt infra quibus sunt.
Hinc namque per eundem david dicitur
Si non humiliter sentiebā etc. Hinc
magister gentium suos ammonens di-
scipulos dicit. Superiores sibi inuicem
arbitrantes. nam quod iniquus quisque in-
feriorem se omnem quem cogitat putat
Eduerfo iustus studeat ut superioris
quemlibet proximum attendat. ac ne dum
se alij alter humiliat iter alter in elari-
onem bene utraque partem ammonuit
dicens. Superiores sibi inuicem arbi-
trantes. ut in cogitationibus cordis et
ego illum mihi preferā. et vicissim me
ille sibi. et cum ab utraque parte cor in-
ferius premis. nullus ex impenso ho-
nore subleuetur. Sed hanc humilita-
tis formam reprobi cognoscere vel tene-
re preueniunt. quia et si quando humiles
se specietenus ostendunt. humilitatis
vim intrinsecus seruare negligunt. qui-
bus sepe accidit ut si quando unum quod
liber bonum vel minimum faciunt a malis
suis omnibus respectu mentis auertunt
atque hoc quod vel extremum bonum fecer-
unt tota intentione semper aspiciant et
ex eo iam se quasi sanctos aspiciant. ob-
litum malorum omnium que commiserunt. vni-
uersarumque bonorum quod for-
tassis facere nec perfecte potuerunt. si-
cut electis euenire solet. ut cum multa
cum virtutum gratia polleant. unum eorum
vel tenuissimum vitium fatigans pulset
quarentibus tunc ex quadam parte se infe-
mari considerant. De his virtutibus in-
quibus preualent se minime extollunt.
dumque de infirmitate trepidant hoc quo-
modo ubi fortes sunt humiliter seruant. Se-
pe ergo reprobi per hoc quod unum vel mini-
mum bonum suum incaute aspiciunt. ma-

la multa et grauiora in quibus diuersi sunt
non agnoscunt. Et sepe electi per hoc quod
tenuissimum malum suum infirmari tre-
pidant. mira dispensatione agunt ut ma-
gna bona ad que perueniunt non amittant.
Iusta itaque et occulta examina me-
sura disponit ut iustos et mala adiungat
illos et bona aggrauent. dum et isti ad per-
fectum boni utuntur leuibus malis et il-
li ad augmentum mali instrumentum mini-
mis bonis. Isti quippe inde perfectius
in bono proficiunt unde magis tem-
perant. Illi autem ad maius malum de-
ficiunt unde de bono glorianant. Sic itaque
male bono utitur impius. et bene ma-
lo utitur pius. sicut sepe contingit ut ali-
us ex cibo salutifero inordinate sumpto
pestem languoris incurrat. alius ve-
neno serpentis in medicamine ordinata
refectionis adhibito languore mole-
stia vincat. Ille ergo quod cibo salutifero
viti recte noluit inde perniciose mori
unde alij salubriter viuunt. Iste autem
quia veneno serpentis caute viti studuit
inde salubriter viuunt unde alij pernici-
ose moriuntur. Venenum ergo serpentis
non ipsam nequiciam sed suggestionem
nequicie dicimus. quod nolentes sepe re-
mitentes temptamur. quod tunc in medi-
camentis cum mens virtutibus ere-
cta circumspicitur contra se temptatio-
nibus humiliat. Iniqui itaque atque ab ap-
probatione interni examinis reprobi dum
quolibet opera faciunt in quibus virtuti-
bus emittuntur. humilitatis sensum pe-
nitentis ignorant. quod minime huius leuia-
tham membra sunt. de quo superna vo-
ce dicitur. omne sublime videt. hoc gre-
gorius. Sciendum quoque est quod
alia vitia illas virtutes solummodo im-
perunt quibus ipsae virtutes destruantur
ut videlicet ira patientiam. gula absti-
nentiā. libido continentiam expugnant.
superbia vero nequaquam vnius virtutis

Liber .II. Dist. I. Ca. V.

interemptrix est. sed contra oēs virtutes se erigit. vt quicquid illa inuadente agit. deo placere non potest. qz p hoc solum vane glorie seruit. Cuius etiam mentem hæc pestis operit. clauso cordis oculo iudicij equitatem perdit. nam cuncta que ab alijs bene fiunt displicent et sola que ipse egerit etiam praua placent. Aliena opa semper despicit. miratur semper que ipse per se facit. ipsa etiam supbia alios in rebus secularibus alios in spiritualibus proficit. aliter in infimis et terrenis rebus. aliter in summis celestibusque virtutibus. Aliter hoc vitium temperat plures. aliter subditos. prelato namque suggerit in cogitationibus. qz solus vite merito super ceteros excreuit eiusque mentem erigit. viles atque inutiles eos qui subiecti sunt ostendit. ira vt nullam quasi dignum respiciat. cui equanimiter loquatur. At contra subditorum corda superbia instigat. vt sua acta considerent funditus negligant. et semper tacitis cogitationibus rectoris indices fiant. qz dum in illo quod reprehendere debent importune respiciunt. in semetipsis quod corrigant nunquam videtur. Ista tangit beatus Gregorius. adiungens etiam quedam remedia contra. lxx. xxxiiiij. moralium. exponens illud. Ipse est rex super omnes filios superbie sic dicens. Scriptum est initium omnis peccati superbia. Per hanc enim ipse leuiathan. i. diabolus occubuit. per hanc sequentes hominem strauit. eo etenim telo salutem nostre immortalitatis impetit. quovitas sue beatitudinis extinxit. vñ bene superbia radix vitiorum esse monstratur. Sic enim inferius radix regit sed ab illa rami extenduntur exterius. ita superbia intrinsecus celat sed ab illa protinus vitia alia pullulant. Inuis namque prius ebullit in elatione quod foris postmodum spumet in opere. Sed

quod occasio de superbie discussione se prebuit. debemus hanc sollicitius subtiliusque discutere atque ad humanas mentes quantum vel qualis veniat et quibus qualiter surripiat demonstrare. Alia quippe vitia eas solummodo virtutes imperunt. quibus ipse destruit vt videlicet ira patientiam. castitiam abstinenciam. Libido continentiam. expugnet. Supbia autem quam radicem omnium vitiorum diximus esse nequaquam vnius virtutis extinctionem prentam. contra cuncta anime membra se erigit. et quasi generalis et pestifer morbo corpus omne corrumpit vt quicquid illa inuadente agit. etiam sic esse virtus ostendit. Ut per hoc non deo sed soli vane glorie seruiatur. quasi enim tyrannus quidam obsessam ciuitatem interimit. cum mentem superbia intercipit. et quo vitiores quemque ceperit eo in dominio durior exurgit. quam quo ampliores siue humilitate agit virtutes eo lacius ista dominatur. Quisquis igitur in se tyrannidem huius pestis captiuam mente suscepit. hoc primum tantum patitur. quod clauso cordis oculo iudicij equitatem perdit. non cuncta que ab eis bene gerunt displicent. et sola ea que ipse prauè egerit placent. Semper aliena opa despicit. semper miratur quod facit. quod et quicquid egerit egisse se singulariter credit. et cum in cunctis se transcendere ceteros estimat. per lata cogitationum spacia secum deambulans. laudes suas tacitus clamat. Nonnumquam vero ad tantam elationem mens ducit. vt in eo quod tumet. etiam per ostentationes locutionis effrene. sed tanto facilius ruina sequitur. quanto apud se quisque impudentius exaltatur. Sciendum quoque est quod ipsa hæc de qua loquimur elatio. alios ex rebus secularibus. alios vero ex spiritualibus possidet. Alter namque intumescit auro. alter eloquio. alter infimius

terrenis rebz. alter summis celestibus
virtutibus vna tñ et eadem ante dei ocu-
los agitur. Quis ad humana corda ve-
niens in eoz obturibus diuerso amictu
palliet. nam cū is qui prius de terrēa
facultate supbiebat postmodū de san-
ctitate extollit. nequaquā cor eius elati-
o deserit. sed ad eum cōsuetudinem
vt cognosci possit neque vestes mutauit.

R Sciendum quoque est quod aliter
hęc prepositos. aliter subiectos temp-
tat. Prelato namque in cogitationibus
suggerit. quod solus vite merito super ce-
teros excreuit. et si qua ab eo aliquan-
do bene gesta sunt. hęc impōrtune eius
to bene gesta sunt. et cū hunc singulariter
animo obicit. et cū hunc singulariter
deo placuisse insinuat vt facile sugges-
ta persuadeat. ipsa ad testimonium pote-
statis tradite retributōez vocat dicēs
Quia nisi omnipotens deus te omnibus
his meliorem cerneret. omnes hos sub
tuo regimine non dedisset. Cuiusque me-
tem mox erigit. viles atque inuiles eos
qui subiecti sunt ostendit. ita vt nullū
tam quasi dignū respiciat. cui equanimi-
ter loquat. **U**nde mox mentis tran-
quillitas in irā vertit quod dum cunctos
despicit. dum sensum vitamque omnium si-
ne moderamine reprehendit. tanto se
ineffrenacius in irā cundia dilatat quā
to eos qui sibi commissi sunt esse sibi met
indignos putat. **A**t contra subditoz cor
superbia instigat. hoc summope agere
nititur vt sua acta funditus considerare
negligant. et semper tacitis cogitationi-
bus rectoris sui iudices fiant. quod dum
in illo quod reprehendere debeant impō-
rtune respiciūt. in semetipsis quod corri-
gant nunquam vident. **U**nde et tanto acri-
us pereant quanto a se oculos auertūt.
quod in huius vite itinere offendentes cur-
runt dum alibi intendūt **E**t quidem pec-
catores se esse asserunt. nec tamen tan-
tum. vt tam noxie in regimine psonē

tradantur. et dum eius facta despiciūt
dum precepta premunt. ad tantā vbi-
que infamiam deuoluunt vt eū res hu-
manas curare non estimant. quod ei quez
quasi vite rigore precedunt esse sibi cō-
missos volent. **S**icque dum contra recto-
rem supbiunt. etiam contra iudicia pdi-
toris intumescūt. et dum pastoris vitaz
diudicant. ipsam quoque sapiam cun-
cta disponentis impugnant. **S**epe au-
tem rectoris sui dictis perne obuiāt.
et eandem vocis superbiam libertatem
vocant. **S**ic quippe elatio se quasi pro
rectitudine libertatis obicit. sicut se ti-
more pro humilitate suppoit. **T**am sicut
plerique verinent ex timore et tamen ta-
cere se existimant ex humilitate. **T**ra-
nonnulli loquuntur impatientiam elati-
onis. et tñ loqui se credunt per liberta-
tem rectitudinis. **A**liquando etiā sub-
diti perua que sentiunt nequaquam pro-
dunt. et hi quoque loquacitas vix ppe-
citur nonnunquam ex sola amaritudine in-
rima rancoris obricescunt. **Q**ui per tu-
morem mentis procacitatis sue verba
subtrahentes dum male loqui soleant
peius taceant. quia cum peccantes ali-
quid de correctione audiunt. indignā-
tes etiam verba responsiōis suspendūt
Cum his quando asperere agitur. sepe ad-
querere vocem de hac ipsa asperitate p-
siliunt. **C**ū vero eos magistri sui blan-
de preueniunt. de hac etiā humilitate
qua preuenti sunt grauius indignantur
et tanto eoz mens fastius accenditur.
quanto consideracius infirma iudicant.
Hi nimis quod humilitate que virtutis
mater est nesciunt vsum sui laboris p-
dunt. etiam si qua bona sunt que pari-
videantur. quod surgentis edificij robusta
celfitudo non figit que nequaquam p fun-
damenti fortitudine in petra solidat.
Soli fruiue crescit quod edificat. quod autē
molē fabricę humilitatis fundamēta

non parant. quos bene ab intimis pro
dimus. si pauca in exterioribus ostēda
mus. Cunctis namque apud se supbis co
gitationibus tumentibus inest clamor in
locutione. amaritudo in silentio. dis
solutio in hilaritate. furor in tristitia.
honestas in ymagine. erectio in sensu.
rancor in responsione. horum mens semper
est ad irrogandas contumelias vali
da ad toleranda infirma. ad obiam pi
gra. ad lacendum vero alios importuna
ad ea que facere debet et preualet igna
ua. ad ea autem que nec debet nec preua
let parata. Ad hoc autem quod latenter desi
derat querit. ut cogat quod dum metuit
ex desiderio suo vilescere. operatur vim in
ipsa sua voluptate tolerare. Igitur quod hu
manos animos aliter temptari ex rebus
carnalibus atque aliter ex rebus spiritali
bus diximus audiant illi. Omnis ca
to senum et gloria eius sicut flos feni.
audiant isti quod quibusdam post mira
bilia dicit. Nescio vos unde sitis. Disce
vite a me omnes qui operamini iniqui
tates. Rursum quod aliter temptari pla
tos atque aliter subditos profari sumus.
audiant illi quod per sapientem dicit. Res
crozem te constituerunt. noli extolli. sed
esto in illis quasi vnus ex illis. Audiāt
isti. Obedite prepositis vestris et subiace
te illis. ipsi enim puigilant quasi rationem
pro animabus vestris reddituri. Audi
ant simul omnes. Deus superbis resistit
humilibus autem dat gratias. Audi
ant omnes. Immundus est apud deum
omnis qui exultat cor suum. Contra hu
ius languoris membra andiamus cun
cti. quid in gratia vitas doceat dicēs.
Discite a me quod mitis sum et humi
lis corde. Adhuc namque dei filius for
mam nostre infirmitatis suscepit ad
huc inuisibilis. non visibilis solū sed
etiam despectus apparuit. Ad hoc contu
meliam et ludibria et irrisionum probra

passionum tormenta tolerauit. ut super
bum non debere esse hominem doceret hu
milis deus. Quanta ergo humilitatis
est virtus. propter quam solam veraciter e
docendam is qui sine estimatione ma
gnus est. usque ad passionem factus est
paruus. Quia enim originem perditionis
nostre se prebuit superbia diaboli. in
strumentum nostre redemptionis in
uenta est humilitas dei. Hostis qui pro
pe noster inter omnia voluit fieri elatus.
redemptor autem noster magnus manens
super omnia. inter omnia dignatus est fieri par
uus. Sed melius et elationis carnem de
regimus. et humilitatis fundamenta
aperimus. si breuius memoracione
perstringimus quid de mortis auctore.
qui de peccatore vite dicat. Ille namque
dixit. In celum ascendam supra astra
celi exaltabo solium meum ascenda super
altitudinem nubium et similis ero alti
tissimo. De auctore dicit paulus. Cum
in forma dei esset non rapinam arbitra
tus est esse equalem se deo sed semetip
sum exinamuit formam serui accipiens
Ille nihil aliud mentes docet sibi sub
ditas quam celsitudinis culmen appetere.
cuncta equalia timore mentis transire
dere. societatem omnium hominum alta elatio
ne transire ac sese contra potentiam creato
ris erigere. Ille autem ad spura. et pal
mas et colaphos ad spineam coronam
ad crucem et lanceam atque ad mortem veni
ens. membra sua admonet dicēs. Si
quis mihi ministrat me sequatur. Quia
ergo redemptor nostra corda erigit humili
tatem. leuiathan iste rex dicitur superborum. ap
te cognoscimus. quod euidentissimum re
proborum signum superbia est. at contra humi
litate electorum. Cum ergo quod quisque habeat
cognoscit. sub quo rege militet inueni
tū vnusquisque enim quasi quendam titulum
portat operis. quo facile ostendat sub ca
uis seruiat potestate rectoris. In per

euangelium dicitur. **A** fructibus eorum cognoscetis eos. Ne nos leuiat hanc istius mentis mira faciendo fallerent. aptum si gnū dominus quo deprehendi valeat omnino dicitur. ipse est rex super omnes filios superbie. **Q**ui et si aliquando fictas spem humilitatis assumunt. semetipsum in celare in omnibus nequaquam possunt. quod eorum superbiam diu latere non sustinent. et cum ex alia regis ex alia actione denudantur. **Q**uivero sub rege humilitatis militant. semper pauidi atque ex omnino latere circumspicere aduersum iaculum elationis pugnant. et quasi peruenientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt. dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur. **H**ec gregorius in moralibus. **N**otandum est etiam quod sunt nonnulli qui licet in statu humili sint positi apud se in sua estimatione magni et superbi esse non desistunt. **H**ic tales alios preesse desiderant. adulationes querunt. fauoribus intumescunt. ventura gaudia querunt. **D**e quibus dicit beatus gregorius. **X**viiij. moralibus. **M**ulti sunt qui pauli esse despiciunt. vnde conuenit ut etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minime desistant. **H**os plerumque videmus honoribus excolli. voluptatibus perfrui rerum multiplicitate dilatari. **H**ic sepe nihil nisi preesse ceteris appetunt. a multis timere gratulantur recte vivere negligunt. et recti famam habere cupiscunt. adulationes querunt. fauoribus intumescunt. futura gaudia non querunt. quod qui transitorie occupationibus obcecant eterne lucis quanta sit claritas nesciunt. et dum in rebus terrenis superbiunt. celestis sibi luminis aditum claudunt. **V**eritatis eius lumen quod elatis occupatisque mentibus absconditur. a afflictis humiliatisque reuelatur. **H**ec gregorius. **T**ales igitur cum ad prelationis honorem perueniunt. metu sibi

a subditis erigunt. et quasi deus honorari volunt. **S**ed superbus rector totiens ad culpam apostasie dilabitur quotiens preesse hominibus delectatur. nec etiam potest culpe numerari que in regimimbus a superbis prelatibus committuntur. qui per vitium ambitionis prelationis culmum subintraverunt. **D**e huiusmodi superbis rectoribus beatus gregorius. **X**viiij. moralibus. sic dicit. **S**epe novimus quod plerique qui presunt inordinatum metum a subditis erigunt. et non tam propter dominum quam pro domino venerari volunt. **I**ntus enim se tumore cordis extollunt. cunctosque subditos in sua preparatione despiciunt. nec descendendo consulunt. sed dominando premunt. quod videlicet alta se cogitatione erigunt. et equales se illis quibus preesse coningit non agnoscunt. **H**unc tumorem per prophetam dominus in pastoribus increpans ait. **T**os autem cum austeritate impabatis eis et cum potentia. **I**psa enim bona que subditis dicunt dominando potius quam consulendo. profertur. quod si quicquid eis videlicet quasi ex equo egerent. semetipsum existimant deiecit. singularitate enim gaudet culminis et non equalitate conditionis. **H**ec tumentia corda rectorum subtiliter dominus prestat bene pro eis dicitur. **Q**ui dicit regiam postata. vnde unusquisque superbus rector totiens ad culpam apostasie dilabitur quotiens preesse hominibus delectatur. et honoris sui singularitate letatur. **S**ub quo est fit non considerat. et quod equalibus quasi non sit equalis exultat. **U**nde autem hec radix victorum pullulat in corde regentium. nisi ex imitatione illius qui respectis angelorum societatis dicitur. **A**scendat super altitudinem nubium. et similis ero altissimo. **Q**uia unusquisque rector quotiens extollitur in eo quod ceteros regit. totiens per illam presumptam superbie a summi rectoris iugo se patitur et cum equales sibi subditos despiciunt. **p. ij.**

cit. eius sup se dominium sub quo oēs
 equales sunt non agnoscit et dū domi
 nando p̄sunt. exemplo sue supbie sub
 ditos ad impietatem trabūt. Ad vitā
 namq; pietatis ducerent si subditorū
 oculis hūilitatis exempla mōstrarent.
Dux est aut̄ impius. q̄a tramite veri
 tatis exorbitat. et dū ip̄e inpreceps ru
 it. ad abrupta seq̄ntes inuitat. **D**ux ē
 impius. qui p̄tumoris exempla. viāz
 ostendit erroris. **U**nd̄ necesse est vt is
 qui p̄est. qui exempla subditis p̄beat.
 solerter attendat. et tantis se sciat viue
 re. quātis p̄esse. ac vigilanter inspiciat.
 ne in eo q̄ prelatus est intumescat.
 ne iura debite potestatis imoderatius
 erigat. ne discipline ius mutet̄ in vigo
 rem supbie et vnde a pueritate subdi
 tos restringere poterat. inde magis in
 tuentiū corda p̄uertat. **U**nd̄ aut̄
 debet hōim dūcatuz suscipere. qui nescit
 hōies bene viuēdo p̄ire. ne qui ad hoc
 eligit. vt alioz culpas corrigat. qd̄ re
 secare debuit. ipse p̄mittat. h̄c inde se
 q̄ qui p̄sunt circumspiciant vt et sibi
 et subditis viuānt. vt et bonum qd̄ faci
 unt in tra sinum mentis abscondant et
 tñ ex eo ad p̄fectū seq̄ntium exempla
 recte opationis imp̄ciant. vt subdito
 rum culpas aīaduertentes corrigant.
 nec tñ per vim eiusdem aīaduersionis
 intumescāt. vt quedā leuiter correpta
 tolerant. nec tñ discipline vincula ea
 dem lenitate soluant̄ qua dissoluant et
 quedam tolerando dissimilent. nec tñ
 ea crescere dissimilando p̄mittant. la
 boriosa sunt ista et nisi diuina gratia fulti
 ar. ad custodiendū difficilia sunt. **U**nd̄
 magnope curandū est. vt qui regēdis
 hōib; p̄fert apud se in secretario cor
 dis in cathedra p̄sedeat humilitatis
 cūq; iudicanti ei a ceteris foris assisi
 tur. vigilantī oculo incessanter aspiciat.
 cui qñq; iudici ip̄se de his iudican

dis assistat. et quātō nunc ante eū quē
 non videt sollicitius trepidat. tātō eū
 cū viderit securior cerneret. **P**enseret
 go qz qui ad satisfaciendū districto iu
 dici de sua tantūmodo aīa fortasse vit
 sufficit. et ad regendū subditis p̄est.
 reddendo rōem tpe iudicij quomodo
 apud districtū iudicēz ille sufficiat vt
 ita dicam. qui regere tot solus aīmas
 habet. **Q**ue nimirū cogitatio si assidue
 mentem excoquit. omnem supbie tu
 morem p̄mit. et rector p̄uidus rāto
 iam neq; rex apostata neq; dux impi
 us vocabit̄. quanto ei cogitatio solū
 cita potestas que accepta est nō hono
 sed onus estimat̄. nam cui esse iudicē
 liber. huic tñ iudicem videre non liber
 numerari em̄ culpe nequeunt. que ha
 bende potestatis amore p̄petrant. **T**ūc
 solum vero potestas bene regit̄. cū non
 amando sed timendo retinet̄. que vt
 ministrari recte valeat. oportet primū
 vt hanc non cupiditas sed necessitas
 imponat. **P**otestas autē nec formidi
 ne debet deseri. nec ex libidine ample
 cti. **N**e in peius quis quasi ex humili
 tate superbiat. dum diuine dispensati
 onis ordinem fugiendo contemnat.
 aut eo iugum superm̄ rectoris abiciat
 quo eum super ceteros primatus regi
 minis delectat. **P**otestas ergo cū p̄ci
 pitur. non ex libidine amāda est. s; ex
 longanimitate toleranda. vt inderit̄
 ad iudiciuz salubriter laus sit. vñ nūc
 ad ministeriū patienter innotescit. **H**ec
 greg. **X** **Q**uō aut̄ verus p̄latus
 ac rector circa subditos sibi cōmissos
 se habere debeat. **I**dem beatus grego.
 xxvj. moral. sic d̄t. **S**ummus itaq; lo
 cus bene regitur. cū is qui p̄est vitis
 potius q̄ fratrib; dominat̄. **C**unctos
 quippe natura equales genuit. **E**t aut̄
 alijs ad regendū alij p̄mittat̄. nō eos
 natura s; culpa p̄ponit als postponit

A virtus autem debent rectores erigi, quorum etiam causa preferuntur. et cum delinquentes corrigant, solliciti attendant ut per disciplinam culpas quippe iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam equales se ipsos fratribus quos corrigant agnoscant. Quis plerumque dignum etiam est ut eosdem quos corrigimus tacita nobis cogitatione preferamus, illos namque per nos vitia discipline vigore feriunt. in his vero que ipsi committimus ne verbi quidem ab aliquo inuentione laceramur, tanto ergo apud deum obligatiores sumus quanto apud homines inulte peccamus. **D**isciplina autem nostra subditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorum culpas sine vindicta non deserit. **S**eruanda est itaque in corde humilitas et in opere disciplina, atque inter hec solliciter intuendum est ne deus immoderatus custodit virtus humilitatis soluant iura regiminis, et dum prelati quisque plus se quam deceat de se, subditorum vitam stringere sub discipline regimine non possit. **T**eneamus ergo ex terius quod per aliorum utilitate accepimus. **T**eneamus interius quod de nostra est ratione sentimus, sed tamen decenter quibusdam erumpentibus signis tales nos apud deum esse ipsi etiam qui nobis commissi sunt non ignorent, ut de adroitate nostra quod formidant videant, et de humilitate quod imitent agnoscant. **S**ervato autem regimine ad cor nostrum sine cessatone redeamus et consideremus assidue quod sumus equaliter cum ceteris conditi non quod temporaliter ceteris prelati. **P**otesitas enim quanto exteriorius eminet, tanto interiorius debet premi ne cogitatione rapiat, ne in delectationem sui animum non possit cui se libidine dominandi superposuit. **B**enedavid regni potentiam re-

gere nouerat, qui elationem eiusdem potentie semetipsum premeudo vicerat dicens. **D**ne non est exaltatum cor meum, quicquid in eiusdem humilitatis augmento subiunxit, neque elati sunt oculi mei, atque addidit. **N**ec ambulavi in magnis, qui adhuc semetipsum subtilissima discutiens inquisitione ait, neque in mirabilibus super me. **O**mnesque etiam cogitationes a fundo cordis exhauriens subiungens ait. **S**i non humiliter sentiebam sed exaltaui animam meam. **E**cce humilitatis hostiam ab intimo cordis oblatam sepe replicat, et iterum atque iterum confitendo non cessat, eamque multipliciter loquens iudicis sui oculis ostendit. **Q**uid est hoc et quomodo istud sacrificium deo placere cognouerat, quod in conspectu eius tanta iteratio exordis immolabat, nisi quod vicina esse superbia potentibus solet, et pene semper rebus affluentibus elatio sociat. **E**t quod sepe honoris abundantia duriciam dat tumoris, nimis est verum nisi cum in sublimium cordibus regnat humilitas morum. **U**nde pensandum est quod potentes quicquid cum humiliter sapiunt culmen extraneae et quasi longe posite virtutis attingunt, et recte hac virtute dominum quantoties placant, quod illud ei sacrificium offerunt quod potentes vix inuenire possunt. **S**ubtilissima namque ars viuendi est culmen tenere, gloriam reprimere, esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire. **R**ecte itaque de talibus dicitur. **D**eus potentes non abiecit cum ipse sit potens. **D**eus quippe imitari desiderat, qui fastigium potentie alienis intentus uilitatibus non suis laudibus inflatus administrat, qui platus ceteris prodesse appetit non posse. **T**umoris namque elatio non ordo preteritis in crimine est. **P**otentiam deus tribuit, elationem vero potentie malicia nostre mentis inuenit. **T**ollamus ergo quod de nostro prouimus

et bona sunt que deo largiente posside-
mus. hęc greg. Omnis igitur homo cuius-
cunque conditionis siue sit plarus siue sub-
ditus siue religiosus siue secularis hu-
ic piculoso vitio resistere studeat. et ip-
sam superbiam mox ut oriri ceperit ab-
scindere festinet. ne dum negligentem ad-
mittit ipsa visu in corde roboreretur. Ad
hoc hortatur beatus greg. xxiiij. moral.
sic dicens. Vitium supbie ab ipsa mox
radice secandus est ut cum latenter orit-
tunc vigilanter abscindat. ne visu ro-
boret. Difficile enim quisque in se inue-
teratam superbiam deprehendit. quia nimis
tunc hoc vitium quanto magis patimur
tanto minus videmus. Sic quippe
supbia in mente sicut in oculis caligo
generat. quo hoc se lacius dilatat. eo
vehementius lumen angustat. Paulus
per ergo elatio in precordiis crescit. et
cum se vastius extenderit. oppresse men-
tis oculum funditus claudit. ut capti-
uus animus elationis typum pati possit
et tamen id quod pariter videre non possit. hęc
greg. Et nisi tumor elationis statim cum
in corde oritur suffocet. coram deo om-
ne meritum nostre actionis extinguat.
De quo idem beatus greg. xxvj. mor-
tal. sic dicit. Ante subtile veritatis exa-
men. securi omnino non sumus. si etiam
humano iudicio quod in nobis reple-
ndi debeat. non habemus. Nam plerum-
que negligentius cogitantes elatione
pulsam. quam tamen tacentes premi-
mus. sed tamen nisi retractione con-
tra tumor occultus in ipso cubili cordis
in quo oritur suffocet. coram districto iu-
dice omne meritum actionis nostre ex-
tinguit. Hinc ergo pensandus est illa
cordis elatio. quanta ad aduersione da-
nabitur. que visque ad audaciam veis nu-
tritur si neque hęc est excusabilis. que in cor-
de latenter oboritur. Considerandum
quoque qualis intrinsecus regnet. que

eo visque seruata est ut etiam foras erumpere
non erubescit. hęc greg. **A** Sciendum
etiam quod quatuor sunt species supbie.
Prima est cum homo a se ipso estimat
habere. quod habet. Secunda si de sup-
datum credit suis meritis hoc se acce-
pisse putat. Tercia cum iactat se habere
quod non habet. Quarta quoniam ceteris de-
spectis singulariter vult videri. hos qui-
tuor modos tangit beatus gregorius.
xxiiij. moral. sic dicens. Quatuor quippe
sunt species quibus omnis tumor ar-
rogantie demonstratur. Cum autem bonus
a seipso habere se estimat. aut sibi da-
tum desuper credunt. sed pro suis hoc me-
ritis se accepisse putant. aut certe cum
se iactare ceperint. de his que non habent.
aut despectis ceteris singulariter
videri appetunt. bonum habere. quod habent.
hęc greg. **S**unt etiam secundum
beatum bernardum. xij. gradus supbie.
Qui sunt curiositas. mentis lenitas.
inepta leticia. iactantia. singularitas.
arrogantia. presumptio. peccatorum
defensio. simulata confessio. rebellio. li-
bertas peccandi. consuetudo peccati. Au-
merus istorum sic accipitur. homo per super-
biam deo iniuriatur. cui debet esse subie-
ctus. homini cui debet esse par. et homini
cui debet esse inferior. Sex primi gra-
dus determinant secundum iniuriam proximi. cui
debet esse par. Quatuor alij secundum iniuriam
que fit homini superiori. Duo ultimi de-
terminant proprie quantum ad iniuriam. que
deus immediate fit. hoc ideo dicitur quod super-
iores gradus in deum redundat. sed
mediante primo. Gradus autem vocantur
quia a minore fit progressio ad maius. pri-
mus enim malus. secundus peior. et sic af-
cendendo inimicis quod ultimus est pessimo-
mus. In iniuria que est respectu paris est
minor. illa vero que est respectu superio-
ris est maior. sed illa que est respectu
dei est maxima. propter quod et taliter

